

Renata Korytkowska

Budzenie i rozwijanie zainteresowań i zdolności dzieci w wieku wczesnoszkolnym, ze szczególnym uwzględnieniem zainteresowań plastycznych.

ROZWÓJ ZAINTERESOWAŃ DZIECI NA ZAJĘCIACH POZALEKCYJNYCH.

U dziecka w przedszkolnym i młodszym wieku szkolnym zaczynają kształtować się i rozwijać zainteresowania, czego efektem jest poszukiwanie form ich pogłębiania i rozwoju najczęściej w formie zajęć pozalekcyjnych np. Młodzieżowym Domu Kultury nr 2.

Zajęcia te stają się dla dziecka treningiem sprawności i kompetencji (np. radzenia sobie z przeszkodami, trudnościami), uczą dyscypliny w wykonywaniu zadań narzuconych przez siebie lub otoczenie, sprzyjają rozwojowi samooceny, oraz są źródłem przyjemności, możliwości ekspresji i wypoczynku, oraz pełnią funkcję autoterapeutyczną. Jednak przede wszystkim stymulują rozwój sfery zainteresowań i zdolności. Należy pamiętać, że nie bez znaczenia dla rozwoju jest to, czym wypełniony jest czas aktywności dziecka. Znaczącą rolę nauczycieli w szkole podstawowej jest oprócz odpowiedniego przekazywania wiedzy, kształtowanie umiejętności i postaw uczniów do naturalnej w tym wieku aktywności, umożliwienie im poznawania świata, wspomaganie samodzielność uczenia się, inspirowanie do wyrażania własnych myśli i przeżyć, także rozbudzenie ich ciekawość poznawczej, zainteresowań oraz motywacji do dalszej edukacji w placówkach realizujących zajęcia pozalekcyjne.

Na rozwój zainteresowań wpływa: wiek, płeć, zdolności, środowisko społeczne. Rolę wieku w rozwoju zainteresowań dziecka wiąże się z rozwojem jego umysłu, oraz ogólnej sprawności poznawczej i ruchowej, określając w jakim wieku dziecko interesuje się poszczególnymi problemami i zjawiskami. Mówi się wręcz o zainteresowaniach typowych dla danego wieku. Istotne jest to że, zdolności uznaje się za jedną z przyczyn rozwoju zainteresowań. Występuje ścisły związek przyczynowy między zdolnościami i zainteresowaniami. "Własne zdolności budzą

zainteresowania".¹ Ważną rolę w rozwoju zainteresowań odgrywa środowisko społeczne, które może im sprzyjać lub je hamować. Dokonuje się to poprzez:

- wzory osobowe np. rodziców, nauczyciela
- świat rzeczy (np. książki, narzędzia, wyposażenie domu)
- doświadczenia wynoszone ze współpracy z innymi członkami środowiska.

Zainteresowania powstają i kształtują się w kontaktach ze światem zewnętrznym. Dla dzieci w młodszym wieku szkolnym charakterystyczny jest zmienny i niestały charakter zainteresowań, są one odzwierciedleniem zainteresowania ich otoczenia.

---

1 Szewczuk W., Encyklopedia psychologii, wyd. WSSE, Warszawa 1998

Jeśli otacza się je należytą opieką, zainteresowania te rozwijają się szybciej i mają szansę utrwalania się. Zainteresowania budzą się tym łatwiej jeśli są powiązane z określonymi zdolnościami. Np. wrażliwość na barwy, dobre różnicowanie kształtów, spostrzegawczość mogą sprzyjać rozwojowi zainteresowań plastycznych. Młodszy wiek szkolny to czas, kiedy dziecko zaciekawia już nie tylko sama czynność, ale i efekt - wytwór. Dzieci w tym wieku stawiają przed sobą określone cele, np. kolekcjonerskie w różnych dziedzinach, twórcze i realizują je.² Do czołowych zainteresowań młodszego wieku szkolnego należą zainteresowania sportem i zabawami ruchowymi, natomiast drugą grupą zainteresowań są czytanie, rysunek, majsterkowanie i kolekcjonerstwo. Wskaźnikiem trwałości zainteresowań jest stały udział dziecka w zajęciach które je rozwijają. Wspólne zainteresowania to jeden z podstawowych czynników zespołowego działania, uspołecznienia dzieci. Przykładem tego jest wspólna praca w kołach zainteresowań i wspólne wyjścia, plenery, wycieczki. Wraz z rozwojem, zainteresowania dzieci ulegają przeobrażeniom. Zmienia się nie tylko kierunek zainteresowań, lecz także następuje ich zróżnicowanie i pogłębienie.

Tak jak można kształtować osobowość, umysł, rozwijać zdolności, emocje ułatwiające i wzbogacające życie, tak też można kształtować u dzieci nowe zainteresowania. Proces ten może przebiegać w ciągu całego życia człowieka. Jednak okres nauki szkolnej jest czasem szczególnego jego nasilenia. Zainteresowania rozbudzone i ukształtowane w tym wieku często ukierunkowują i warunkują działania człowieka w pozostałych okresach jego życia.

Proces ten jest zależny także od innych cech osobowości, np.: temperamentu, warunków rozwoju, nauczyciela - wychowawcy oraz od równoległe występujących zainteresowań, ciekawości oraz uzdolnień, metod i form oddziaływania.

Istotnym czynnikiem są metody pracy stosowane przez nauczyciela. Jeżeli nauczyciel bacznie obserwuje swoich uczniów, umie dostrzegać ich zainteresowania pewnymi sprawami, uzyskuje w ten sposób wskazówkę do pracy w kształtowaniu i rozwijaniu zainteresowań u swych wychowanków.

Szczególne miejsce pragnę poświęcić zainteresowaniom artystycznym. Prowadzą one do powstawania upodobań artystycznych, które wywołują stan emocjonalny, pozwalający na poznawanie i przeżywanie piękna dające uczucie przyjemności,

---

2Red. M. Żebrowska, Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży, Warszawa PWN 1986, s.331 – 340.

przedstawiają wartość artystyczną, kształtując aktywny stosunek do zjawisk artystycznych. Wartości społeczne prac dzieci, kontakt społeczny, którego dziecko poszukuje poprzez twórczą, artystyczną ekspresję, są coraz bardziej doceniane. Duże znaczenie ma kształtowanie zainteresowań i upodobań artystycznych dzieci, które owocują w dorosłym życiu, a przecież rozwój sztuki zależy od zainteresowania i uznania społeczeństwa. Rozwijają one intelekt, pozwalają lepiej rozumieć zjawiska otaczającego świata, kształcą wrażliwość, obserwację i umiejętność oceny, przygotowują do odbierania wrażeń estetycznych.

Nie do przecenienia jest rola zajęć pozalekcyjnych w szkole i placówkach wychowania pozaszkolnego.

Wspólna twórczość, wspólne przeżywanie wrażeń artystycznych stwarza atmosferę sprzyjającą powstawaniu więzi pomiędzy członkami grupy. Zajęcia artystyczne są okazją do wychowania społecznego, wypełniając w sposób bardzo pożyteczny i miły wolny czas dzieciom i młodzieży, chroniąc od nudy i wszechobecnego spędzania czasu z mediami elektronicznymi. Cenna praca kół i zespołów polega w zakresie plastyki na różnych zajęciach, takich jak rysowanie, malowanie, modelowanie, wykonywanie różnych przedmiotów, itp. Prace dzieci często biorą udział w konkursach, organizowane są ich wystawy lub też dzieci prezentują je swoich bliskich. To wszystko kształci umiejętności, a w wielu dobrze prowadzonych kółkach stwarza okazję do twórczej ekspresji i pielęgnowania talentów artystycznych. Istotnymi metodami w rozwijaniu zainteresowań artystycznych, które powinny być często stosowane, wycieczki do muzeów, na wystawy, różne prelekcje i pokazy, oraz wykonywanie prac „pod okiem” nauczyciela artysty.

Do zadań kół artystycznych należy przede wszystkim rozwijanie talentów artystycznych oraz pogłębianie i rozwijanie zainteresowań, które uczniowie przejawiają biorąc udział w zajęciach. Kształtowanie zainteresowań artystycznych powinno opierać się przede wszystkim na:

- stwarzaniu możliwości swobodnego wypowiedzenia wrażeń i uczuć w różnych formach artystycznych,
- kontaktowaniu dzieci ze sztuką, z dziedzictwem sztuki, kształtowanie wrażliwości na piękno
- ułatwieniu zrozumienia przy pomocy kontaktów ze sztuką zjawisk życia, kształtowaniu twórczej postawy i zdolności współżycia społecznego,
- przygotowaniu do kulturalnego sposobu spędzania wolnego czasu.

By doszło do zainteresowań artystycznych, potrzebna jest zdolność postrzegania, odbierania wrażeń i przeżywania piękna, a zatem – wyobraźnia i wrażliwość. Zajęcia pozalekcyjne spełniają te wymogi inspirując do twórczego działania. Dają też dzieciom możliwość ciekawego spędzenia wolnego czasu, chronią od nudy, pozwalają im wspólnie tworzyć i nawiązywać przyjaźnie, a przede wszystkim pozwalają ujawnić talent i zdolności artystyczne.

Inspiracją do podjęcia i zbadania postawionego problemu jest duże znaczenie zajęć plastycznych w życiu dzieci w młodszym wieku szkolnym. Literatura metodologiczna ukazuje, że uczniowie w wieku od 6 do 10 lat przez twórczość plastyczną zdobywają nowe doświadczenie emocjonalne i poznawcze. To nabywanie doświadczeń następuje we wszystkich fazach tworzenia tego, co daje dziecku radość lub wzbudza zainteresowanie. Dla uczniów w tym wieku rysowanie i malowanie jest bardzo naturalną, chętnie podejmowaną aktywnością. Amerykański badacz zdolności H. Gardner zwraca szczególną uwagę na rolę nauczycieli i rodziców w rozwijaniu potencjału twórczego dzieci utalentowanych: „Nauczyciele działający w sferze edukacji plastycznej zmagają się z pytaniami o to, co składa się na talenty, jak powinno się je odkrywać, pielęgnować i mobilizować.(...) Co można zrobić, aby pogłębić, czy wykształcić talent? Żartuje się czasami, bardziej ze smutkiem niż na wesoło, że łatwiej jest zniszczyć czy wypaczyć talent dziecka niż doprowadzić do jego rozkwitu. I właśnie dlatego, że tak mało wiemy o tym wspaniałym zjawisku, rodzice i nauczyciele powinni dokładać wszelkich starań, by „nie szkodzić”.

Ważnym elementem w procesie rozwoju zainteresowań i zdolności plastycznych jest nauczyciel. Najważniejszą zasadą którą powinien się kierować

w swojej pracy dydaktycznej jest akceptowanie, szanowanie uczestników zajęć jako niepowtarzalnych osób. Istotnym czynnikiem efektywności działań dydaktycznych jest znajomość potrzeb, zainteresowań swoich wychowanków. Może wówczas zachęcać, inspirować, pozwalać na samodzielne poszukiwania, pobudzać ciekawość dzieci, stać się aktywnym partnerem procesu rozwoju uzdolnień. Nauczyciel winien wspierać rozwój twórczości dziecka także poprzez ukazywania granic, wymagań, wyzwań oraz udzielanie wsparcia poznawczego i emocjonalnego .

Istotnym warunkiem stymulowania aktywności plastycznej uczniów jest to, aby osoba kierująca ich rozwojem, sam była twórcza, by nie powielała schematów oraz właściwie organizowała zajęcia plastyczne.

Planując takie zajęcia wspierające zainteresowania i uzdolnienia powinno się odpowiedzieć na następujące pytania: Jaka jest struktura twórczej aktywności plastycznej dziecka? Co uczeń może odkryć poprzez aktywność plastyczną?

Aktywność plastyczna przyczynia się do rozwoju indywidualności dzieci umożliwiając jednocześnie im kontakt z bogactwem tworzywa, różnorodnością form i kształtów, wielością barw. Może ona również pomagać w usuwaniu napięć i konfliktów psychicznych, przewyciężać frustrację, zapewniać dzieciom radość i zadowolenie, pełniąc tym samym funkcję terapeutyczną. Dzięki twórczości zdobywają one swoiste doświadczenie emocjonalne i poznawcze w trakcie wytwarzania tego, co je cieszy, interesuje we wszystkich fazach działania twórczego. Zajęcia takie odgrywają ważną rolę w rozwijaniu kompetencji dziecka jak: samodzielność, wytrwałość, umiejętność planowania, dokonywania właściwych wyborów. Ponadto właściwie zorganizowana i poprowadzona działalność plastyczna przyczynia się do niwelowania u niego lęków i zahamowań, rozwija w nim pewność siebie, odwagę i wiarę we własne możliwości twórcze oraz samodzielne myślenie. Zajęcia takie sprzyjają budzeniu się zainteresowań u dzieci, umiejętność współzycia i współpracy z innymi oraz wytrwałość. Plastyka bez wątplenia wzbogaca wewnątrznie dzieci, bo dzięki niej poznają one siebie, uczą się dostrzegać, doceniać i kształtować w sobie wartości duchowe ³.

Rozwój aktywności plastycznej dziecka zależy od wielu czynników. W dużej mierze są to zadatki wrodzone, natomiast ich kształcenie i rozwijanie zależy

---

³ U. Szuścik, Z doświadczeń kształcenia pedagogiczno-plastycznego, [w:] K. Olbrycht, H. Danel-Bobrzyk (red.), Wychowawca estetyczny. Kompetencje i kształcenie na poziomie wyższym, Katowice 1 990, s. 101

od środowiska, w którym ono przebywa, jego pozytywnego i stymulacyjnego charakteru oraz procesu nauczania i wychowania.⁴

Można zauważyć główne idea współczesnych teorii zdolności. Pokazują jaką rolę w ich rozwoju odgrywają takie czynniki, jak:

- działanie związane z procesem uczenia się;
- aktywność własna jednostki w określonej dziedzinie;
- stymulujące środowisko.

Można wyodrębnić z tych teorii trzy zasadnicze kierunki w możliwości edukacji osób zdolnych:

1. Podkreśla się rolę osoby zdolnej, jej różnorodnych cech osobowości, sfery poznawczej, emocjonalnej i motywacyjnej oraz procesów odpowiedzialnych za uczenie się.
2. Zauważa się rolę znaczących osób i instytucji, które mogą wspierać rozwój osoby zdolnej.
3. Dostrzegana jest rola rówieśników i środowiska, w którym funkcjonują osoby zdolne.⁵

O zespole cech wiążących się z uzdolnieniami tzw. dyspozycją do tworzenia, pisze polski psycholog Stanisław Popek według niego jest to: „ukształtowanie (genetyczne i przez indywidualne doświadczenie) właściwość poznawcza i charakterologiczna, wykazująca tendencję, nastawienie lub gotowość do przekształcania świata rzeczy, zjawisk a także własnej osoby”⁶

Należy pamiętać, że głównym motorem rozwoju dziecka w wieku szkolnym jest podejmowanie nowych wyzwań i czynności służących realizacji własnych zamierzeń. Doprowadzanie czynności do końca np. zaprojektowanie i namalowanie obrazka, stanowi nie tylko cenne źródło satysfakcji i poczucia „fachowości”, lecz jest zarazem istotnym czynnikiem rozwoju dziecka. Aktywność ta sprzyja bowiem nabywaniu umiejętności samodzielnego dobierania metod i środków prowadzących do uzyskania określonego celu, a doświadczenie siebie jako sprawcy efektywnych działań staje się podstawą dla poczucia kompetencji i wiary we własne możliwości.

„Twórcza aktywność dziecka to wielka wartość dana mu przez naturę. Można ją pielęgnować, rozwijać i uszlachetniać, ale można ją również hamować i

---

4 J. Kawalec, Stymulowanie zdolności plastycznych młodzieży, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 1.

5 D. Czelakowska, *inteligencja i zdolności twórcze dzieci w początkowym etapie edukacji. Rozpoznawanie i kształcenie*. Oficyna wydawnicza Impuls, Kraków 2007, s.11-39.

6 S. Popek (red.) *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, warszawa, 1988, s. 27

wypaczać. Gdy się wskutek złych okoliczności zdegeneruje, stanie się martwa, a dana jednostka będzie ślepa i nieczuła na działanie form i barw". (S. Popek)

W słowach tych ukazana jest wielka odpowiedzialność nauczycieli i rodziców w rozwoju zainteresowań i zdolności plastycznych dzieci. Wspieranie uzdolnień plastycznych dzieci w młodszym wieku szkolnym, jest niezbędne ze względu na wpływ aktywności plastycznej na rozwój emocjonalny, społeczny, poznawczy oraz kreatywność przyszłych dorosłych ludzi. Są to tzw. kompetencje miękkie, równie istotne jak kompetencje twarde tzw. (zawodowe, fachowe) w każdym z aspektów życia człowieka.